Kállai Katalin

Nődráma, férfidráma

Kelecsényi László öt drámájáról

(a nő, a nő...)

Mi a közös a búgó hangú Édith Piafban és II. Endre lányában, a szentté avatott Árpád-házi Erzsébetben? Annak a két végtelenül törékeny, múltbéli alaknak a sorsában, akik az adott történelmi kor vákuumában élték meg a női létezés mélységeit? Mondhatnánk nem más, mint a – reflektálatlan – önfeláldozás. Az a fajta eleve elrendeltetettség, amely valóban vákuumként szívta magába a sorsukat. A művészét a dal művészete, amely csak pillanatnyi engedményeket adott a „saját élet" megélésére, a másikét, a királyi leszármazottét pedig a kora gyerekkorban derékba tört, mások uralta, privát létezés, amely minden mozzanatában az épp aktuális politikai érdekek szerint alakult (volna), irányítva minden korai és későbbi lépését. Reflektálatlan lázadások ezek, hisz Piaf művészsorsát akarva-akaratlanul sem lehetett volna a maga útjáról eltéríteni. A francia sanzon ázott madárkáját úgy szippantotta be a művészet, hogy egy tragédiákkal terhelt életutat is prezentált neki csak azért, hogy újra és újra visszatérjen a színpadra – önmaga fájdalmával váltva meg a körülötte lévő világot. De nem volt más Erzsébeté sem, akit pszichéjének érzékenysége terelt el a tizenharmadik századi uralkodófeleség sztenderd életútjáról. Ezt a sorsukat uraló erőt (nevezzük bárminek is) igyekszik nyakon csípni a szerző a maga eszközeivel.

Az Erzsébet-legendára reflektáló *Rózsakirálynő*ben például – posztmodern – vendégmondatok kelnek életre Áprily Lajos, Bertolt Brecht, Katona József, George Bernard Shaw tollából, jelezve a szerző ízlését, irodalmi elköteleződését, irányait. A *Rózsakirálynő* leginkább egy lehetséges dokumentumdrámát magában rejtő fikciós szöveg (Kelecsényi – a piedesztálra emelt íróelődök mellett – látnivalóan elmerült a magyar történelemben), amely klasszikus drámai eszközökkel keres magyarázatot nőalakjai föltartóztathatatlan, önmagán túlmutató sorsára. S bár érezzük némiképp mögöttük a kort, mindenekelőtt a két nőalakra koncentrál. A *Rózsakirálynő*ben valamivel plasztikusabban jelenik meg az európai középkor uralkodói világa, mint a *Kismadár* című szövegben Piaf kora, a múlt század közepének második világháború előtti és utáni Európája. Amit közelebbről megismerünk, az Piaf mikrovilága, és persze ott vannak

az örökérvényű Piaf-dalok, amelyek – drámai szöveg lévén – a színpadi megvalósulás érzelemvilágának gazdagabbá tételével kecsegtetnek.

Kelecsényi László drámaírói eszköze az a fajta karakterológia, amely letűnt korok létező alakjait kelti életre. Történeteket mesél, amelyek valóban megtörténtek vagy épp megtörténhettek volna, ezeket ruházza fel a dráma 'itt és most'-jának – jószerivel – érzékeinkig ható részleteivel.

(híresség, híresség hátán)

Valóságos szereplők, valaha volt „celebek" életre keltésének lehetünk a tanúi – a lényük, a gondolataik, a motivációik fölfejtése a cél. Az 'így is lehetett' volna izgalma élteti Kelecsényi életképeit, amelyek ad abszurdum képesek beépülni a valóságról alkotott képzeteink közé. Piaf, amint csomagolópapírban gyűrögeti a fellépőruháját, vagy épp Pablo Picasso az agyában szüntelen verdeső galambbal... Máskor meg mintha az „újra gondolt" James Joyce-tól akarná ellesni a tudományát: „*Igenis, látok. Egészen jól látok. Látom a zajló világot, amiből a képzeletem szó hálót, amiből hosszú-hosszú történet kerekedik. Látom az egészet. A mindenséget...*" Idézi a *Szellemjárás* című darabban, amelyben Pablo Picasso, James Joyce, Igor Sztravinszkij és egy Mike nevű alak kvaterkázik egymással egy váróteremben anélkül, hogy közös sztorijuk a későbbiekben nagy világmegváltó elméletekben csúcsosodna ki. Azt már megtették az emberi kultúrtörténet általuk prezentált remekműveiben. Itt éppenséggel esendő, megkísérthető alakok a maguk hétköznapi valójában. Köztük az a Mike, aki szintén valóságos alaknak tűnik, csak kissé megtréfál vele minket a szerző – jó eséllyel nem megtagadva filmkritikusi múltját. (Segítségül annyit, hogy a Mike nevűnek van egy Jules nevű forgatókönyvírója...) De ha már itt tartunk, a *Szellemjárás* tartogat némi kis Pirandellóra hangolt szerzői öniróniát is: „*Sehol egy antagonista. Miből lesz így konfliktus? Hol itt a dráma? Egyáltalán, mit szól ehhez a szerző*?"

(múltunk férfiprincípiumba zárva)

A közeli és a messzi történelem ikonikus nőalakjai, valamint a múlt század művészetének e földi helytartói – a zene, a festészet, az irodalom – ikonikus férfifigurái mellett megjelennek Kelecsényi műveiben azok a némileg anakronisztikus, hétköznapi férfiak is, akik egy század-, horribile dictu egy ezredforduló terhét cipelik magukon és legfőképp magukban. *A szerelem máshol van* című szexkomédia és a *Staccato* című monodráma (egy megtört életre és hat pisztolygolyóra) férfialakjai egy letűnt kor hozzávetőleges virágkorát idézik önnön letűnt virágkorukkal. Ők azok, akik egy huszonegyedik századinál valamivel egyszerűbb, áttekinthetőbb, mond-

hatni társadalmilag lebutított létezésben szocializálódtak, egy olyan korban, amikor a szociális mélytudatba szövődött férfiuralmat a mainál jóval kevesebben tudták/akarták nyilvánosan vagy épp intim körökben megkérdőjelezni.

A huszadik században gyökerező tipikus férfiutak ezek. Annak a promiszkuitásba süllyedő férfitípusnak a meghasonlása önmagával, aki pontosan elsajátítva a „régi iskola" tanításait mélyen magába fojtja sérüléseit, s ebben az úgymond érzelmi nihilben tobzódva gázol át mindenen. Nem csupán a nőkön, de a saját életén is... Aki mellett elfut az idő, de próbálja őrizni a múlt század komfortját, aki még az újságolvasó nemzedékhez tartozik, aki önmaga áldozataként még egy nőnemű droidnál is kudarcot vall, s mint ilyen, minden megnyilvánulásával egy létforma haldoklását reprezentálja. Épp ettől drámai.

Kelecsényi narrációjának egyik fontos eleme az önreflexió. Ez és az ehhez hasonlók: *„Nem tudom, hogy a szerző mit gondolt rólunk. Miért minket pécézett ki, és állított ide, a színpadra. Egyáltalán, hol van? Hol ez az író? Ismeri valaki? Látta valaki önök közül?"*

Nos? Látta valaki?

Ez a szöveg Kelecsényi László A szerelem máshol van *című, a szeptember végi Könyvfesztiválra megjelenő gyűjteményes drámakötetének utószava*